

ROZDZIAŁ I

Podstawowe pojęcia z zakresu rachunkowości finansowej

RACHUNKOWOŚĆ to oparty na dokumentach system ewidencji gospodarczej, który posługując się miernikiem pieniężnym, w sposób ciągły i systematyczny rejestruje zdarzenia zachodzące w jednostkach, a następnie w określonej formie dostarcza informacji o sytuacji majątkowej (bilans) oraz wynikach działalności (rachunek zysków i strat).

Według Międzynarodowej Rady Standardów Rachunkowości to „proces dostarczania informacji o pozycji finansowej, dokonaniach i zmianach w tej pozycji, które to informacje są użyteczne dla szerokiego grona potencjalnych użytkowników do podejmowania przez nich decyzji ekonomicznych”.

Według Włodzimierza Brzezina „rachunkowość jest szczególnym systemem informacyjno-kontrolnym retro- i prospektywnym, który posiada monopol na ustalanie wyniku finansowego (zysk lub strata) i kondycji finansowej podmiotu gospodarczego (majątek, kapitały własne i obce)”¹.

W rachunkowości wyróżnia się dwa podsystemy:

- rachunkowość finansową,
- rachunkowość zarządczą.

RACHUNKOWOŚĆ FINANSOWA obejmuje tę część informacji o jednostce gospodarczej, która służy do odbioru przez otoczenie i do kształtowania tego otoczenia. Jest ona regulowana prawnie przez ustawę o rachunkowości oraz krajowe i międzynarodowe standardy rachunkowości. Stosuje jednolite zasady wyceny oparte na koszcie historycznym. Pomiarom obejmuje głównie dane finansowe.

¹ W. Brzezina, *Ogólna teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Prawa, Warszawa 1998.

Dostarcza informacji ex post. Stosuje ścisłą periodyzację: rok obrotowy, okres sprawozdawczy. Sprawozdania mają jednolitą, ogólnie ustaloną formę i kierowane są przede wszystkim na zewnątrz.

RACHUNKOWOŚĆ ZARZĄDCZA obejmuje tę część informacji o jednostce gospodarczej, która służy jej kierownictwu do planowania, kontroli i oceny działań podejmowanych w organizacji oraz do zapewnienia właściwej odpowiedzialności za jej zasoby. Nie ma prawnych uregulowań. Stosuje różne zasady wyceny, np. skorygowaną cenę nabycia czy koszty utraconych korzyści. Pomiarom obejmuje dane finansowe i niefinansowe. Zorientowana na przyszłość, dostarcza wielowariantowych informacji ex ante. Nie ma periodyzacji, przedmiotem analizy są cele i zadania (np. zlecenie, robota budowlana), nie zaś okres czasu. Sprawozdania opracowywane są wewnątrz jednostki według jej subiektywnych potrzeb, często według ośrodków odpowiedzialności.

PRZEDMIOT RACHUNKOWOŚCI to wszelkie zdarzenia i procesy, które wywierają wpływ na zasoby majątkowe jednostki (aktywa) i źródła ich finansowania (pasywa).

PODMIOT RACHUNKOWOŚCI to następujące jednostki, które mają siedzibę lub miejsce sprawowania zarządu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (z wyjątkiem tych, których sprawozdania są sporządzane zgodnie z MSR/MSSF):

- spółki handlowe (osobowe, kapitałowe, w tym również w organizacji) oraz spółki cywilne, a także inne osoby prawne, z wyjątkiem Skarbu Państwa i Narodowego Banku Polskiego;
- osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie oraz przedsiębiorstwa w spadku jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równowartość w walucie polskiej 2.500.000 euro;
- jednostki organizacyjne działające na podstawie ustawy – Prawo bankowe, przepisów o obrocie papierami wartościowymi, przepisów o funduszach inwestycyjnych, przepisów o działalności ubezpieczeniowej lub przepisów o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, bez względu na wielkość przychodów;
- gminy, powiaty, województwa i ich związki, a także państwowe, gminne, powiatowe i wojewódzkie: jednostki budżetowe, gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych, zakłady budżetowe oraz fundusze celowe niemające osobowości prawnej;
- jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, z wyjątkiem spółek wcześniej wymienionych;

- osoby zagraniczne, oddziały i przedstawicielstwa przedsiębiorców zagranicznych, w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej;
- inne jednostki, jeżeli otrzymują one na realizację zadań zleconych dotacje lub subwencje z budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego lub funduszy celowych;
- osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie oraz przedsiębiorstwa w spadku jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów za poprzedni rok obrotowy wyniosły mniej niż równowartość w walucie polskiej 2.500.000 euro.

Można powiedzieć krócej: to wszelkie jednostki mające siedzibę lub miejsce sprawowania zarządu w Polsce, bez względu na formę organizacyjną, przedmiot działalności czy kraj pochodzenia, z wyjątkiem osób fizycznych oraz spółek cywilnych osób fizycznych, których przychody netto z działalności podstawowej i finansowej nie przekroczyły w ciągu roku obrotowego równowartości 2.500.000 euro. Wielkość tę przelicza się na złotówki po średnim kursie ogłoszonym przez NBP na pierwszy dzień roboczy października roku poprzedzającego rok obrotowy. Kościelne osoby prawne, nieprowadzące działalności gospodarczej, prowadzą rachunkowość zgodnie z przepisami wewnętrznymi tych osób.

JEDNOSTKI MIKRO zostały wprowadzone do ustawy o rachunkowości ustawą zmieniającą z 11.07.2014 r. (Dz.U., poz. 1100). Są nimi:

- spółki, handlowe, osobowe i kapitałowe, w tym również w organizacji oraz spółki cywilne, w których choć jednym współnikiem jest podmiot inny niż osoba fizyczna, inne osoby prawne, a także oddziały przedsiębiorców zagranicznych w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli jednostki te w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność – w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność, nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:
 - a) 2.000.000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego;
 - b) 4.000.000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy;
 - c) 10 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty;
- stowarzyszenia, związki zawodowe, organizacje pracodawców, izby gospodarcze, fundacje, przedstawicielstwa przedsiębiorców zagranicznych, społeczno-zawodowe organizacje rolników, organizacje samorządu

- zawodowego, gospodarczego rzemiosła – jeżeli nie prowadzą działalności gospodarczej;
- osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie, których przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły nie mniej niż 1.200.000 euro i nie więcej niż 2.000.000 euro;
 - osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie, których przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy są niższe niż 1.200.000 euro, ale zdecydowały się stosować zasady rachunkowości określone ustawą o rachunkowości.

Warunkiem koniecznym, aby powyższe jednostki stały się jednostkami mikro jest podjęcie przez ich organy zatwierdzające decyzji w sprawie sporządzania uproszczonych sprawozdań, przewidzianych dla jednostek mikro. Jeśli organ zatwierdzający nie podejmie takiej decyzji, pomimo spełniania warunków, jednostka sporządza sprawozdanie w pełnym zakresie. Może więc, a nie musi być jednostką mikro. Jednostka może też wybrać tylko niektóre uproszczenia do stosowania.

UPROSZCZENIA DLA JEDNOSTEK MIKRO

1. Jednostka może zrezygnować z zachowania zasady ostrożności przy wycenie aktywów i pasywów.
2. Nie wycenia aktywów i pasywów według wartości godziwej i skorygowanej ceny nabycia.
3. Bilans oraz rachunek zysków i strat zawiera co najmniej informacje przedstawione w załączniku nr 4 do ustawy, ale oczywiście zgodnie z art. 50 ust. 1, informacje mogą być bardziej szczegółowe.
4. Jednostka może nie sporządzać informacji dodatkowej, zestawienia zmian w kapitale własnym oraz rachunku przepływów pieniężnych.
5. Ustalona w rachunku zysków i strat różnica pomiędzy przychodami i kosztami po zatwierdzeniu rocznego sprawozdania, zwiększa odpowiednio przychody lub koszty w następnym roku obrotowym. Różnica dodatnia może być zaliczana na zwiększenie kapitału podstawowego.

JEDNOSTKI MAŁE zostały wprowadzone do ustawy o rachunkowości ustawą zmieniającą z 23.07.2015 r. (Dz.U., poz. 1333). Są nimi:

- spółki, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1; inne osoby prawne, jednostki o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2, a także oddziały przedsiębiorców zagranicznych w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej,

jeżeli jednostki te w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność – w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność, nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

- a) 33.000.000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego;
 - b) 66.000.000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy;
 - c) 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty;
- osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie, których przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy są niższe niż 1.200.000 euro, ale zdecydowały się stosować zasady rachunkowości określone ustawą o rachunkowości.

UPROSZCZENIA DLA JEDNOSTEK MAŁYCH

1. Bilans, rachunek zysków i strat oraz informacja dodatkowa zawiera co najmniej informacje określone w załączniku nr 5 do ustawy, ale oczywiście zgodnie z art. 50 ust. 1, informacje mogą być bardziej szczegółowe (rachunek zysków i strat występuje w wariantach porównawczym i kalkulacyjnym), do wyboru przez kierownika jednostki.
2. Jednostka może nie sporządzać zestawienia zmian w kapitale własnym oraz rachunku przepływów pieniężnych, a także sprawozdania z działalności, o ile w informacji dodatkowej przedstawi informacje dotyczące nabycia udziałów własnych.
3. Jednostka mała może klasyfikować umowy leasingu według przepisów podatkowych.
4. Może odstąpić od ustalania aktywów i tworzenia rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego.
5. Może nie stosować rozporządzenia ministra finansów w sprawie szczególnych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych.

NOWE PODMIOTY PROWADZĄCE UPROSZCZONĄ EWIDENCJĘ PRZYCHODÓW I KOSZTÓW zostały wprowadzone nowelizacją z 23.07.2015 r. do ustawy o rachunkowości. Na mocy art. 2 ust. 5 jednostki te są także zwolnione z obowiązku sporządzania rocznego sprawozdania oraz z posiadania polityki rachunkowości. Są to jednostki, które: